

Carlo M. Cipolla

Legile fundamentale ale imbecilității umane

HUMANITAS

Legile fundamentale ale imbecilității umane

Carlo M. Cipolla (1922–2000), reputat istoric italian, pasionat de economie, a studiat la Sorbona și la London School of Economics. Pe parcursul îndelungatei sale cariere academice, a predat istoria economiei la University of California, Berkeley, la Institutul European din Florența și la Scuola Normale din Pisa.
A mai publicat, printre altele: *Storia dell'economia italiana* (1959), *Economic History of World Population* (1962), *The Economic Decline of Empires* (1970), *The Technology of Man: A Visual History* (1980), *Allegro ma non troppo* (1988), *Between Two Cultures: An Introduction to Economic History* (1992).

Carlo M. Cipolla

Legile fundamentale ale imbecilității umane

Traducere din engleză
de Miruna Fulgeanu

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Adina Săucan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

Carlo M. Cipolla
The Basic Laws of Human Stupidity
© 1988, by Società editrice Il Mulino, Bologna.

© HUMANITAS, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIPOLLA, CARLO M.
Legile fundamentale ale imbecilității umane /
Carlo M. Cipolla; trad.: Miruna Fulgeanu. –
București: Humanitas, 2014
ISBN 978-973-50-4423-7
I. Fulgeanu, Miruna (trad.)
676.89

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuprins

Nota editorului italian 7
Mad Millers către Cititor 9

Introducere 13
I. Prima Lege Fundamentală 17
II. A Doua Lege Fundamentală 21
III. Un interludiu teoretic 27
IV. A Treia Lege Fundamentală
(așa-numita Regulă de Aur) 35
V. Distribuția frecvenței 41
VI. Imbecilitatea și puterea 47
VII. Puterea imbecilității 51
VIII. A Patra Lege Fundamentală 55
IX. Macro-analiza
și A Cincea Lege Fundamentală 59
Anexă 67

Nota editorului italian

Scrisă inițial în limba engleză, *The Basic Laws of Human Stupidity* a fost publicată pentru prima oară în 1976, într-o ediție limitată, de o tipografie necunoscută cu numele de Mad Millers.

Autorul era convins că eseul lui nu va putea fi apreciat la adevărata sa valoare decât în limba în care fusese scris, refuzând prin urmare, pentru o lungă perioadă de timp, orice propunere de a-l traduce. Abia în 1988 a acceptat să fie publicat într-o versiune în italiană, ca parte dintr-un volum intitulat *Allegro ma non troppo*, împreună cu eseul *Pepper, Wine (and Wool) as the Dynamic Factors of the Social and Economic Development of the Middle Ages* – „Piperul, vinul (și lâna) ca factori dinamici ai evoluției sociale și economice în Evul Mediu" – care fusese scris, de asemenea, în engleză și publicat de Mad Millers în iarna lui 1973.

Allegro ma non troppo s-a dovedit a fi un bestseller în Italia, precum și în toate țările în care a fost tradusă. Însă, dintr-o ironie pe care autorul acestor legi ar fi apreciat-o cu siguranță, eseurile încă nu fuseseră publicate în limba în care au fost scrise inițial.

Astfel, la aproape un sfert de secol după publicarea lui *Allegro ma non troppo*, aceasta este, de fapt, prima ediție care prezintă *The Basic Laws of Human Stupidity* în versiunea sa originală.

Mad Millers către Cititor

Ediția privată din 1976 era precedată de următoarea notă editorială, scrisă de autorul însuși:

Compania Mad Millers a tipărit doar un număr limitat de exemplare ale cărții de față, care nu se adresează imbecililor, ci oamenilor care au de-a face uneori cu aceștia. Ar fi deci un exces de zel să adaug că nici unul dintre cei care vor primi această carte nu are cum să se încadreze în aria Im a graficului de bază (figura 1). Cu toate acestea, ca majoritatea exceselor de zel, este mai bine de menționat decât de ignorat, deoarece, așa cum spune filozoful chinez, „Erudiția este sursa înțelepciunii universale; dar nu înseamnă că nu poate deveni câteodată cauza unor neînțelegeri între prieteni."

Legile fundamentale ale imbecilității umane

Introducere

Este evident că, la ora actuală, omenirea se află într-un stadiu deplorabil. Însă aceasta nu este o noutate. Din câte știm noi, omenirea s-a aflat mereu într-un asemenea stadiu. Suferința și necazurile pe care oamenii trebuie să le îndure, atât ca indivizi, cât și ca membri ai societății, sunt, practic, rezultatul modului lipsit de noimă – aproape imbecil, aș spune – în care viața le-a fost structurată încă de la origini.

Mulțumită lui Darwin, acum știm că avem aceiași strămoși precum speciile inferioare ale regnului animal, iar acestea, de la viermi la elefanți, trebuie să îndure zilnic chinuri și greutăți. Pe de altă parte, oamenii au privilegiul de a duce o povară în plus – o doză suplimentară de necazuri de zi cu zi, grație unui anumit grup de indivizi ce fac, la rândul lor, parte din neamul omenesc. Acest grup este mai influent decât Mafia, decât complexul militar-industrial, decât

comunismul – este vorba despre un grup neorganizat, neconsfințit, care nu are nici conducător, nici președinte, nici reguli, și care reușește totuși să opereze în perfectă armonie, ghidat parcă de o mână nevăzută, de așa natură încât activitatea fiecărui membru consolidează eficacitatea activităților celorlalți membri. Firea, însușirile și comportamentul membrilor acestui grup vor fi abordate în paginile ce urmează.

Aș vrea să subliniez că această cărticică nu este un exercițiu de cinism sau de defetism – nu mai mult decât o carte de microbiologie. Cele ce urmează sunt, de fapt, rezultatul unui efort constructiv de a detecta, de a cunoaște și poate de a neutraliza, pe această cale, una dintre cele mai puternice și întunecate forțe ce împiedică fericirea și progresul omenirii.

CAPITOLUL I
Prima Lege Fundamentală

Prima Lege Fundamentală a Imbecilității Umane afirmă clar și răspicat:

„Numărul indivizilor imbecili în viață este mereu și în mod inevitabil subestimat de toată lumea."[1]

La prima vedere, enunțul pare banal, imprecis și extrem de ingrat. Cu toate acestea, o cercetare mai atentă va dezvălui adevărul pe care îl ascunde. Oricât de mulți imbecili ai presupune că există, tot ai fi luat prin surprindere, în mod sistematic, de faptul că:

1. Cei care au alcătuit Biblia erau conștienți de existența Primei Legi, pe care au parafrazat-o afirmând, cu o înclinație către exagerări poetice, că *stultorum infinitus est numerus.* Numărul imbecililor nu poate fi însă infinit, pentru că numărul oamenilor în viață este finit.

a) Oamenii pe care cândva îi considerai inteligenți și raționali se vor dovedi a fi imbecili, fără drept de apel.

b) Zi de zi, într-o continuă monotonie, te vei găsi asaltat de imbecili care apar pe neașteptate în cele mai incomode locuri și în cele mai improbabile momente.

Prima Lege Fundamentală nu-mi îngăduie să atribui o valoare numerică exactă procentului de imbecili în raport cu întreaga populație: indiferent de estimare, tot ar fi mai mică decât e în realitate. Așadar, în paginile ce urmează, voi nota acest procent cu simbolul σ.

CAPITOLUL II

A Doua Lege Fundamentală

Tendințele culturale actuale din Occident promovează o atitudine egalitaristă în toate aspectele vieții. Oamenilor le place să creadă că sunt rezultatul unei mașinării de producție în masă perfect programată. Geneticienii și sociologii fac tot ce le stă în putință să demonstreze, printr-un ansamblu impresionant de date și raționamente, că toți oamenii sunt egali de la natură și că, dacă unii sunt mai egali decât ceilalți, asta se datorează educației, nu eredității.

Eu am o obiecție în legătură cu această teorie – sunt ferm convins, după ani de observații și experimente, că oamenii nu sunt egali, că unii dintre ei sunt imbecili, în vreme ce alții nu, iar această diferență nu depinde de factori și influențe culturale, ci pur și simplu de ereditate. La fel cum o persoană se naște cu părul roșcat, așa se naște și un om imbecil; apartenența la mulțimea imbecililor este la fel ca apartenența

la o anumită grupă sangvină. Ca atare, un imbecil se naște imbecil printr-un act al Providenței.

Deși sunt convins că acel procent σ de indivizi sunt, într-adevăr, imbecili și că sunt astfel din motive genetice, nu sunt un reacționar care încearcă să reintroducă pe ascuns discriminarea în funcție de rasă sau de poziția socială. Am certitudinea că imbecilitatea este un privilegiu aleatoriu al rasei umane și că este uniform distribuită, într-o proporție constantă. Acest fapt este exprimat în mod științific de A Doua Lege Fundamentală, care afirmă că:

> „Probabilitatea ca un anumit individ să fie imbecil este independentă de orice altă însușire a respectivei persoane."

În această privință, Natura s-a întrecut pe sine. Ne este cunoscut faptul că, într-un mod aproape misterios, frecvența relativă a anumitor fenomene naturale este constantă. De pildă, se știe că, indiferent dacă oamenii se înmulțesc la Polul Nord sau la Ecuator, dacă perechile sunt bine alcătuite sau nu, dacă au pielea neagră, roșie, albă sau galbenă, raportul dintre nou-născuții de sex masculin și cei de sex feminin rămâne constant, cu o ușoară prevalență a sexului masculin. Nu știm cum obține Natura acest rezultat remarcabil, însă știm că ține de domeniul

numerelor foarte mari. Cu adevărat extraordinar este că natura reușește să mențină constant procentul σ de imbecili, indiferent de mărimea grupului în cauză. Prin urmare, fie că studiem un grup restrâns de oameni sau unul foarte mare, procentul va fi același. Nici un alt set de fenomene observabile nu ne oferă o dovadă atât de clară a puterilor Naturii.

O serie de experimente susținute în multe universități renumite din lume au demonstrat că educația nu are nimic de-a face cu procentul σ. Structura socială a unei universități cuprinde cinci mari categorii: clasa muncitorilor, clasa funcționarilor, studenții, administratorii și profesorii.

Când am analizat clasa muncitorilor, am constatat că un procent σ dintre ei erau imbecili. Având în vedere că valoarea lui σ era mai mare decât mă așteptam (vezi Prima Lege), am dedus inițial, potrivit tendințelor vremii, că de vină ar fi segregarea, sărăcia și lipsa de educație. Însă, mergând cu analiza mai sus pe scara socială, am descoperit că același raport era valabil și pentru funcționari sau pentru studenți. Rezultatele au fost chiar mai impresionante în rândul profesorilor. Indiferent de instituția pe care am studiat-o, de la universități de renume la colegii aproape necunoscute, imbecilii reprezentau

aceeași pondere de σ% dintre profesori. Am fost atât de uimit de aceste rezultate, încât mi-am extins studiul asupra unui grup cu adevărat select, o elită: laureații premiului Nobel. Rezultatul mi-a confirmat supremația absolută a puterilor Naturii: σ% dintre laureații premiului Nobel sunt imbecili.

Mi-a fost greu să accept și să asimilez această idee, dar concluzia studiului a dovedit că este indiscutabil adevărată. A Doua Lege Fundamentală este un principiu ce nu admite excepții. Mișcarea de emancipare a femeilor va sprijini acest principiu, deoarece demonstrează că proporția imbecililor este egală în rândul bărbaților și al femeilor. Locuitorii țărilor în curs de dezvoltare se vor bucura de existența Legii a Doua, pentru că le va confirma că țările dezvoltate nu sunt chiar atât de dezvoltate. Fie că acest principiu va fi apreciat sau nu, implicațiile sale sunt înspăimântătoare: nu contează dacă te învârți în cercuri distinse sau dacă te alături unui trib de canibali din Polinezia, dacă trăiești ca un pustnic într-o mănăstire sau dacă îți petreci viața în compania unor femei frumoase și senzuale, va trebui mereu să faci față acestui procent constant de imbecili – procent care, potrivit Primului Principiu, va fi mereu mai ridicat decât te aștepți.

CAPITOLUL III

Un interludiu teoretic

Am ajuns astfel într-un punct în care este necesar să clarificăm conceptul de imbecilitate umană și să definim sintagma „personaj dramatic" (*dramatis persona*).

Orice individ se caracterizează printr-un anumit grad de înclinație către socializare. Există oameni pentru care orice contact cu o altă persoană este un rău necesar. Ei trebuie să suporte alți oameni, iar alți oameni trebuie să-i suporte pe ei. La cealaltă extremă se află cei care pur și simplu nu pot trăi pe cont propriu și care preferă chiar să petreacă timp în tovărășia unor indivizi care le sunt antipatici decât să stea singuri. Între aceste două extreme există o varietate extraordinară de situații, deși majoritatea oamenilor sunt mai aproape de tipul individului care nu poate suporta singurătatea decât de cel al persoanei care fuge de orice relație interumană. Aristotel a avut în vedere acest

lucru atunci când a spus „Omul este un animal social“, iar validitatea afirmației sale este confirmată de faptul că trăim în grupuri, că există mai mulți oameni căsătoriți decât celibatari, că irosim atâta timp și atâția bani pe petreceri anoste și că termenul „singurătate“ comportă adesea o conotație negativă.

Fie că ești un individ solitar sau o personalitate a lumii mondene, vei avea de-a face, într-un fel sau altul, cu alți oameni. Până și pustnicii întâlnesc oameni din când în când. Mai mult decât atât, însăși acțiunea de a evita alte persoane va avea un impact asupra lor. Ceea ce aș fi putut face pentru un individ sau un grup de indivizi, dar n-am făcut, ar fi fost un cost de oportunitate (un câștig sau o pierdere ce nu mai au loc) pentru acea persoană sau acel grup. Morala poveștii este că fiecare dintre noi are un cont pe care îl împarte cu toți ceilalți. Orice acțiune sau lipsă de acțiune ne aduce un câștig sau o pierdere în acel cont și, în același timp, conduce la un câștig sau la o pierdere în contul altcuiva. Câștigurile și pierderile pot fi reprezentate în mod corespunzător pe un grafic precum cel din figura 1.

Graficul se referă la un individ oarecare – să-l numim Tom. Axa Ox măsoară avantajele pe care Tom le dobândește ca o consecință a pro-

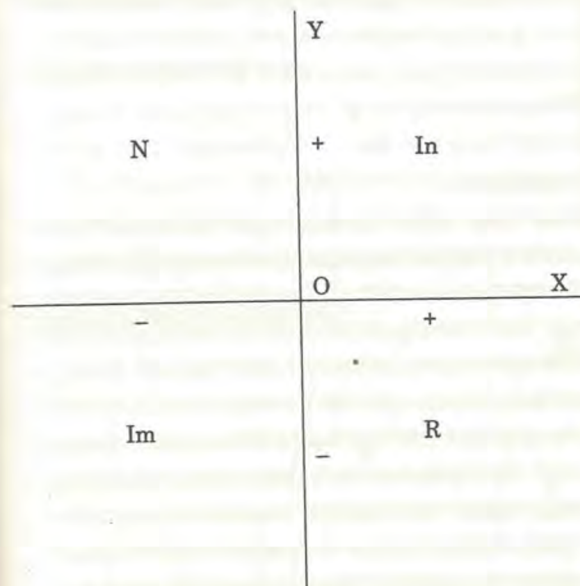

Figura 1

priilor acțiuni. Pe axa Oy sunt reprezentate avantajele pe care altă persoană sau grup de persoane le obțin ca o consecință a acțiunilor lui Tom. Aceste câștiguri pot fi pozitive, neutre sau negative – cele negative fiind, de fapt, pierderi. Câștigurile pozitive ale lui Tom sunt măsurate pe axa Ox, la dreapta punctului O, iar cele negative, la stânga. Câștigurile și pierderile persoanelor cu care Tom are de-a face sunt

înfățișate pe axa Oy, deasupra, respectiv dedesubtul axei orizontale.

Ca să clarificăm, putem analiza un exemplu fictiv cu ajutorul figurii 1. Tom ia o decizie care îl afectează pe Dick. Dacă Tom obține un profit de pe urma acestei decizii, iar Dick suferă o pierdere din același motiv, acțiunea va fi reprezentată pe grafic ca un punct ce va apărea undeva în cadranul R.

Dacă dorim, putem reprezenta pe grafic pierderile și câștigurile în dolari sau în franci, dar trebuie luate în calcul atât satisfacția psihologică și emoțională, cât și constrângerile de acest fel. Ele nu sunt obiecte empirice și sunt foarte greu de evaluat după niște standarde obiective. O analiză cost-beneficiu ar putea ajuta parțial la rezolvarea problemei, dar nu doresc să plictisesc cititorul cu asemenea detalii: deși există o marjă de nesiguranță care influențează măsurătorile, ea nu afectează esența argumentului. Trebuie accentuat însă următorul aspect: când evaluăm acțiunea lui Tom, luăm în calcul valorile acestuia, însă, atunci când evaluăm câștigul sau pierderea lui Dick, luăm în calcul valorile lui, și nu pe ale lui Tom. Mult prea des se pierde din vedere această regulă, de altfel de bun-simț, ceea ce cauzează multe probleme. Să luăm, din nou, un exemplu banal. Tom îl lovește pe Dick

și se simte mulțumit de fapta sa. Poate pretinde că Dick este absolut încântat că a fost lovit. Dick însă poate să nu fie de acord cu Tom. Poate chiar să fie supărat că a fost lovit. Prin urmare, este decizia lui Dick, nu a lui Tom, dacă acest incident a fost un câștig sau o pierdere.

CAPITOLUL IV

A Treia Lege Fundamentală (aşa-numita Regulă de Aur)

A Treia Lege Fundamentală pornește de la premisa, neafirmată însă explicit, că oamenii se împart în patru categorii de bază: neajutorați, inteligenți, răufăcători și imbecili. Un cititor perspicace va recunoaște cu ușurință că aceste patru categorii corespund celor patru cadrane (N, In, R, Im) de pe graficul din figura 1.

Dacă o acțiune a lui Tom comportă o pierdere pentru acesta, dar îi aduce lui Dick un câștig, înseamnă că Tom a procedat ca un neajutorat, iar fapta lui va fi reprezentată în cadranul N. Dacă o acțiune a lui Tom le aduce amândurora un câștig, atunci va fi reprezentată în sectorul In: Tom a acționat inteligent. Dacă Tom câștigă de pe urma acțiunii sale, iar Dick pierde, aceasta va fi marcată în cadranul R, deoarece Tom s-a comportat ca un răufăcător. În fine, imbecilitatea este asociată cu aria Im și cu partea negativă a axei Oy.

A Treia Lege Fundamentală clarifică această situație:

„Un imbecil este o persoană care cauzează pierderi unui alt individ sau grup de indivizi, fără a câștiga nimic în schimb, uneori chiar suferind pierderi de pe urma acțiunilor sale."

La prima vedere, oamenii raționali au o reacție de scepticism și de neîncredere în privința acestei legi. Problema este că oamenii raționali au anumite dificultăți în a înțelege un comportament irațional. Dar să abandonăm puțin planul teoretic și să aruncăm o privire pragmatică asupra vieții noastre de zi cu zi. Tuturor ni s-a întâmplat să ne intersectăm cu indivizi care acționau în avantajul lor și în detrimentul nostru: aceștia sunt răufăcătorii. La fel, am întâlnit oameni care acționau în detrimentul lor și în avantajul nostru: aceștia sunt neajutorații.[1] Am dat și peste indivizi inteligenți, care au luat decizii în urma cărora ambele părți au avut de câștigat. Astfel de întâmplări se petrec adesea. Dar, dacă

1. A se observa exprimarea „indivizi care acționau" – faptul că *altcineva* a înfăptuit acțiunea este esențial în a decide categoria din care face parte. Dacă *eu* aș acționa într-un mod care mă avantajează pe mine, dar nu și pe celălalt, atunci raționamentul ar fi diferit; *eu* aș fi un răufăcător.

reflectăm asupra subiectului, ne vom da seama că nu acestea sunt evenimentele care apar cel mai frecvent în viața noastră de zi cu zi. De cele mai multe ori, ne aflăm în situații în care ne pierdem banii și/sau timpul și/sau energia și/sau pofta de mâncare, buna dispoziție sau sănătatea din cauza unei acțiuni absurde a unei creaturi ridicole, ce nu are nimic de câștigat din faptul că ne rănește, că ne provoacă dificultăți și probleme. Nimeni nu știe și nimeni nu poate să explice de ce această creatură stranie face ceea ce face. De fapt, nu există explicație – sau, mai bine zis, există o singură explicație: individul respectiv este un imbecil.

CAPITOLUL V

Distribuția frecvenței

Majoritatea oamenilor nu sunt consecvenți în acțiunile lor. În anumite circumstanțe, o persoană poate acționa inteligent, iar în altele, ca un neajutorat. Singura excepție importantă de la această regulă o constituie oamenii imbecili, care sunt puternic înclinați să acționeze în același mod, indiferent de situație.

Cu toate acestea, nu înseamnă că putem plasa pe grafic doar persoanele imbecile. Putem calcula o medie ponderată a pozițiilor în care un individ se plasează pe graficul din figura 1, indiferent de gradul său de inconsecvență. O persoană neajutorată se poate comporta uneori în mod inteligent, iar alteori poate acționa ca un răufăcător. Însă, dacă acea persoană este în mod fundamental neajutorată, atunci majoritatea acțiunilor sale vor fi specifice acestei categorii. Astfel, media ponderată a tuturor acțiunilor sale o va plasa în cadranul N al figurii 1.

Cum graficul permite reprezentarea indivizilor, nu doar a faptelor acestora, există posibilitatea unui studiu suplimentar asupra frecvenței tipologiilor răufăcătorului și imbecilului.

Răufăcătorul desăvârșit este cel care le induce altora pierderi egale cu câștigurile sale. Cel mai simplu exemplu este furtul. O persoană care îți fură 100 de lire fără a te dezavantaja în orice alt fel este răufăcătorul desăvârșit: tu pierzi 100 de lire, el câștigă 100 de lire. În graficul de bază, acești indivizi ar apărea pe o diagonală la 45° față de ambele axe, împărțind sectorul R în două subsectoare egale (semidreapta OM din figura 2).

Răufăcători „desăvârșiți" sunt însă foarte puțini. Majoritatea răufăcătorilor se vor încadra într-unul dintre cele două subsectoare, R_{In} sau R_{Im}, delimitate de semidreapta OM și de una dintre cele două axe.

Cei din R_{In} sunt răufăcătorii ale căror acțiuni le aduc câștiguri mai mari decât pierderile pe care le cauzează celorlalți. Toți indivizii din acest grup sunt răufăcători ce prezintă și caracteristici ale omului inteligent, caracteristici care devin tot mai pronunțate pe măsură ce se apropie de partea pozitivă a axei Ox. Din păcate, numărul acestora nu este foarte ridicat. Cei mai mulți răufăcători se încadrează în categoria R_{Im}. Acțiu-

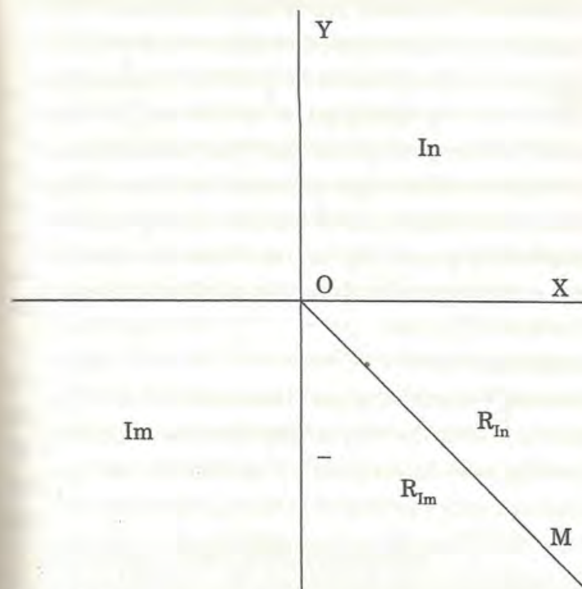

Figura 2

nile lor le aduc câștiguri inferioare pierderilor pe care le provoacă altora. Dacă cineva te ucide pentru a fura 50 de lire de la tine sau pentru a petrece o săptămână în Monte Carlo cu soția ta, putem fi siguri că nu este un răufăcător desăvârșit. Iar dacă-i evaluăm câștigurile din punctul *lui* de vedere (iar pierderile *tale* din perspectiva *ta*), acesta tot cade în cadranul R_{Im}, foarte aproape de limita imbecilității pure. Conducătorii militari care cauzează distrugeri substanțiale

și un număr mare de victime doar pentru a obține o promovare se subscriu aceleiași tipologii.

Distribuția frecvenței imbecililor este complet diferită de cea a răufăcătorilor. În timp ce răufăcătorii sunt răspândiți pe întreaga suprafață a cadranului, cei mai mulți imbecili se găsesc de-a lungul unei singure drepte, jumătatea negativă a axei Oy. Explicația este că majoritatea acestor oameni sunt în mod constant și fundamental imbecili – cu alte cuvinte, ei le aduc necontenit pierderi celorlalți, fără a avea vreun câștig. Mai există și cei care nu doar că îi dezavantajează pe alții, dar se dezavantajează pe ei înșiși. Aceștia sunt un fel de super-imbecili, care se vor plasa în sistemul nostru de axe undeva în cadranul Im.

CAPITOLUL VI

Imbecilitatea și puterea

La fel ca în cazul celorlalte categorii, capacitatea imbecililor de a-și influența semenii variază. Unii imbecili au un impact limitat asupra celor din jur, dar alții reușesc să provoace daune extraordinare nu doar câtorva indivizi, ci unor comunități întregi. Potențialul dăunător al imbecilului variază în funcție de doi factori majori. În primul rând, depinde de factorul genetic. Există indivizi care moștenesc cantități extraordinare de imbecilitate și care fac parte din elita acestui grup din naștere. Al doilea factor este legat de gradul de influență pe care o pot avea în societate. Nu este greu să găsești exemple clare de imbecilitate în rândul birocraților, al generalilor, al politicienilor și al conducătorilor de stat, oameni al căror potențial impact negativ a fost (este) consolidat în mod alarmant de poziția socială pe care o au. Nici persoanele influente

din domeniul religios nu trebuie trecute cu vederea.

Întrebarea pe care și-o pun adesea oamenii raționali este cum și de ce ajung imbecilii în asemenea poziții privilegiate.

Clasa și originile individului reprezentau convențiile sociale care asigurau existența continuă a imbecililor în astfel de posturi în lumea preindustrială. Un alt factor important era religia. În lumea modernă, industrializată, conceptele de clasă și origine încep să dispară; la fel, religia își pierde din influență. Dar în locul acestora avem politicienii și birocrații, respectiv democrația. Într-un sistem democratic, votul universal este instrumentul principal ce asigură prezența procentului σ printre cei influenți. Conform Legii a Doua, un procent σ din cei care votează sunt imbecili, iar posibilitatea de a vota le oferă tuturor ocazia remarcabilă de a le cauza pierderi altora fără a câștiga nimic în schimb, prin menținerea procentului de imbecili la putere.

CAPITOLUL VII
Puterea imbecilității

Modul în care puterea socială, politică sau instituțională amplifică potențialul dăunător al unui imbecil nu este greu de înțeles. Însă trebuie să clarificăm și să înțelegem ce anume îl face pe imbecil periculos pentru ceilalți oameni – cu alte cuvinte, în ce constă puterea imbecilității.

Indivizii fundamental imbecili sunt periculoși și dăunători pentru că oamenilor raționali le vine greu să înțeleagă un comportament irațional. O persoană inteligentă ar putea înțelege raționamentul unui răufăcător, deoarece acțiunile acestuia au un scop logic – imoral poate, dar logic. Răufăcătorul își dorește să iasă în avantaj și, cum nu este înzestrat cu inteligența necesară pentru a găsi un mod prin care să aducă un câștig atât lui, cât și celorlalți, va ieși în avantaj provocându-le altora un dezavantaj. Un astfel de raționament este greșit, dar e logic, și este, prin urmare, previzibil. Dacă poți prezice acțiunile și intențiile cuiva, adesea te poți și apăra de ele.

Când vine vorba de un imbecil însă, acest lucru este imposibil, așa cum explică și A Treia Lege Fundamentală. O astfel de creatură te va necăji fără motiv, fără a avea vreun avantaj sau vreun plan, în cele mai absurde și neașteptate situații. Nu ai de unde să știi când, cum, unde și de ce te va ataca. Atunci când te confrunți cu un imbecil, ești întru totul la voia lui.

Pentru că acțiunile unui asemenea individ nu sunt în concordanță cu normele raționalității, putem deduce că:

a) acestea te vor lua aproape întotdeauna prin surprindere;

b) chiar dacă nu te vor lua pe nepregătite, tot va fi imposibil să te aperi împotriva lor, deoarece nu au nici un fel de structură logică.

Faptul că intențiile și acțiunile unui imbecil sunt eratice și absolut iraționale nu face imposibilă doar apărarea, ci și contraatacul – este aceeași situație ca atunci când încerci să nimerești o țintă care se mișcă în cel mai straniu și imprevizibil mod. Același lucru l-au avut în vedere Dickens și Schiller când spuneau că „omul imbecil cu o digestie bună poate înfrunta multe", respectiv că „împotriva imbecilității, zeii înșiși sunt neputincioși".

CAPITOLUL VIII

A Patra Lege Fundamentală

Nu este deloc surprinzător că oamenii neajutorați (cei din cadranul N al graficului nostru) nu își dau seama cât de periculoși sunt imbecilii. Aceasta este încă o dovadă a neputinței lor. Cu adevărat uimitor este însă că nici persoanele inteligente, nici răufăcătorii nu observă uneori capacitatea distructivă inerentă imbecililor. Acest fenomen este foarte greu de explicat, dar poate fi pus, cel puțin parțial, pe seama tendinței oamenilor inteligenți și a răufăcătorilor de a se concentra pe propriile sentimente de automulțumire și superioritate, în loc să-și declanșeze mecanismele de apărare.

Ai crede că un imbecil nu-și va face rău decât sieși, dar ar însemna să confunzi imbecilitatea cu neajutorarea. Poți fi tentat uneori să te asociezi cu un imbecil pentru a te folosi de el în scopuri proprii. O astfel de manevră nu poate avea decât efecte dezastruoase, pentru că a) se bazează

pe o înțelegere complet greșită a naturii imbecilității și b) îi oferă imbecilului libertatea de a-și exercita talentele. Poți spera că vei reuși să-l manevrezi pe imbecil și, într-o anumită măsură, ai putea avea succes. Însă, din cauza comportamentului său haotic, acțiunile și reacțiile lui vor fi imposibil de anticipat, ceea ce-i va distruge complet partenerul.

Acest fapt este sintetizat foarte clar în A Patra Lege Fundamentală, care spune că:

> „Non-imbecilii vor subestima întotdeauna influența negativă a imbecililor. Îndeosebi, non-imbecilii vor uita mereu că, indiferent de moment, loc sau circumstanțe, a avea de-a face și/sau a te asocia cu imbecilii se va dovedi cu siguranță o mare greșeală."

De-a lungul secolelor și mileniilor, numeroși au fost cei care au ignorat, atât în viața privată, cât și în cea publică, cea de-a Patra Lege, greșeală ce a costat scump întreaga omenire.

CAPITOLUL IX

Macro-analiza și A Cincea Lege Fundamentală

Afirmația de la finalul capitolului precedent ne conduce la un tip de analiză la scară largă, care nu ia în considerare doar bunăstarea individului, ci bunăstarea întregii societăți, exprimată aici ca suma algebrică a situațiilor individuale. Pentru această analiză, este necesar să înțelegem pe deplin A Cincea Lege. S-ar putea adăuga că, dintre toate Legile, aceasta este cea mai cunoscută, iar corolarul său este amintit foarte des. A Cincea Lege spune că:

> „Imbecilul este cel mai periculos tip de persoană."

Corolarul acestei legi este că:

> „Imbecilul este mai periculos decât un răufăcător."

Aceste două propoziții sunt încă formulate la nivel de individ. Dar, așa cum am menționat

mai sus, atât legea, cât și corolarul său au implicații vaste pe o scară largă.

Premisa esențială este următoarea: rezultatul unei acțiuni a răufăcătorului desăvârșit (cel ce aparține semidreptei OM din figura 2) este pur și simplu un transfer de bunuri și/sau de bunăstare. În urma acțiunilor acestuia, răufăcătorul este în avantaj cu exact aceeași cantitate cu care victima sa este în dezavantaj. În ansamblu, societatea nu înregistrează nici un profit și nici o pierdere. Dacă toți membrii societății ar fi răufăcători desăvârșiți, societatea ar stagna, dar nu s-ar confrunta cu nici un dezastru major. S-ar ajunge la un transfer masiv de bunuri și de bunăstare în favoarea autorilor acestor fapte; dacă însă toți membrii societății ar acționa pe rând, nu numai societatea, ci și indivizii s-ar găsi într-un stadiu de stagnare absolută și de stabilitate.

Totul se schimbă însă când sunt implicați și imbecilii. Aceștia cauzează pierderi altor oameni, fără a câștiga nimic în schimb, ducând astfel la secătuirea resurselor societății.

Reprezentarea grafică în sistemul nostru arată că, în timp ce toate acțiunile individuale ce cad la dreapta liniei POM (vezi figura 3) contribuie la bunăstarea societății într-o oarecare măsură, faptele care se încadrează în semi-

planul din stânga dreptei duc la deteriorarea acesteia.

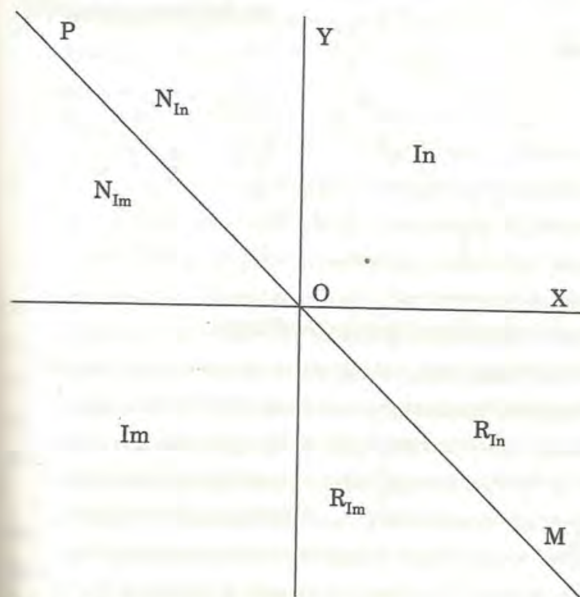

Figura 3

Cu alte cuvinte, neajutorații cu înclinații spre inteligență (sectorul N_{In}), răufăcătorii cu tendințe asemănătoare (sectorul R_{In}) și, mai presus de toți, persoanele inteligente (zona In) contribuie, deși în grade diferite, la bunăstarea societății. Pe de altă parte, răufăcătorii cu înclinații spre imbecilitate (sectorul R_{Im}) și neajutorații cu asemenea predilecții (sectorul N_{Im})

provoacă și mai multe pierderi, pe lângă cele deja cauzate de imbecili, amplificând astfel capacitatea distructivă a acestora.

Din toate acestea se pot trage anumite concluzii despre modul în care funcționează societatea. Conform celei de A Doua Legi, procentul imbecililor este constanta σ care nu este afectată de timp, spațiu, rasă, poziție socială sau orice alte variabile socioculturale ori istorice. Ar fi o greșeală extraordinară să credem că numărul de imbecili dintr-o societate aflată în declin este mai mare decât acela dintr-o societate în expansiune. Ambele trebuie să suporte același procentaj de imbecili; diferența este că într-o societate în declin au loc următoarele două fenomene:

a) membrilor imbecili ai societății le este permis de către ceilalți membri să devină mai activi și să ia decizii;

b) există o schimbare în procentajul de non-imbecili, cu un relativ declin al populației din categoriile In, N_{In} și R_{In}, însoțit de o creștere proporțională a numărului de indivizi din N_{Im} și R_{In}.

Această presupunere teoretică a fost confirmată cu prisosință de o analiză exhaustivă a numeroase cazuri de-a lungul istoriei omenirii. De fapt, această analiză ne permite să reformulăm

într-un mod mai realist și mai detaliat concluziile obținute.

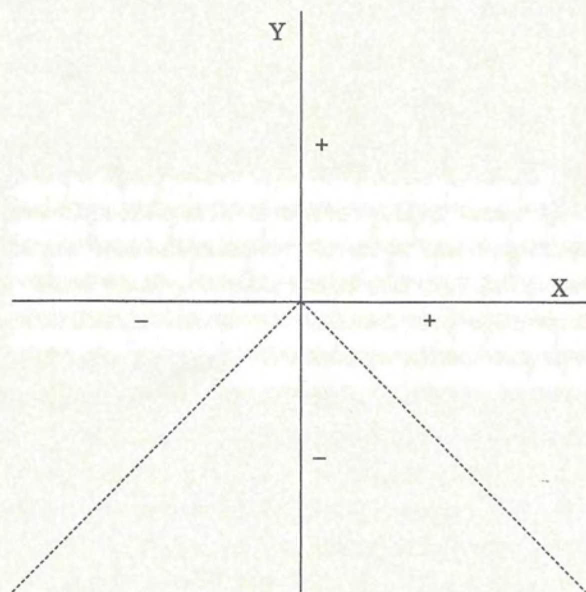
Indiferent de perioada istorică luată în considerare, este impresionant că fiecare țară aflată pe o traiectorie ascendentă are în mod inevitabil un procent de σ de imbecili. Totodată, are și un procent neobișnuit de mare de oameni inteligenți, care reușesc să limiteze libertatea de acțiune a imbecililor și, în același timp, produc un profit îndeajuns de mare pentru a progresa, atât în interesul propriu, cât și al celorlalți membri ai societății.

Într-o țară aflată în declin, procentul imbecililor este în continuare egal cu σ, dar se poate observa la restul populației o creștere alarmantă a numărului de răufăcători cu înclinații spre imbecilitate (sectorul R_{Im} al cadranului R din figura 3) care ocupă poziții privilegiate, dar și o creștere a numărului de neajutorați (cadranul N din figura 1) din cadrul celorlalte profesii. Asemenea schimbări în alcătuirea populației non-imbecile duc inevitabil la creșterea puterii distructive a procentului σ, și declinul devine astfel o certitudine. Iar țara se duce de râpă.

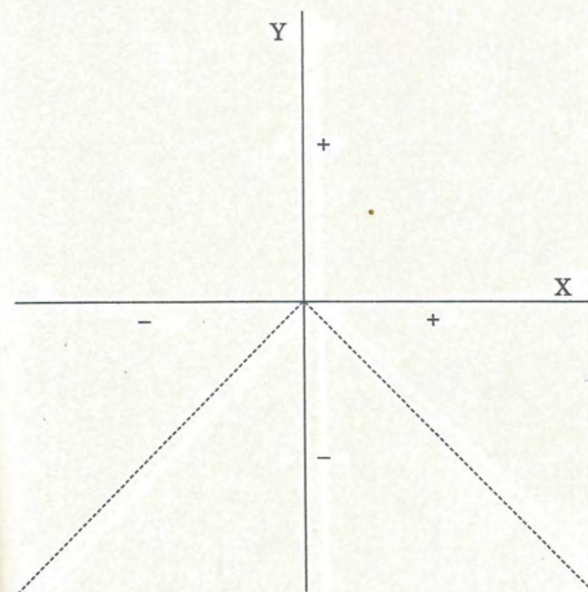
Anexă

În paginile următoare, cititorul va găsi o serie de grafice cu ajutorul cărora poate reprezenta acțiunile indivizilor sau grupurilor cu care are de-a face în mod curent. Acest lucru îl va ajuta să evalueze acțiunile acestor persoane și să acționeze în consecință.

NUME
X = ...
Y = (cititorul)

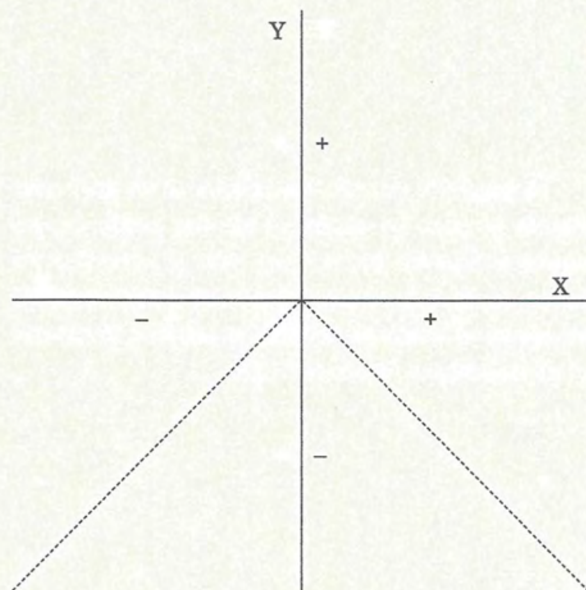
NUME
X = ...
Y = (cititorul)

NUME

X = ...

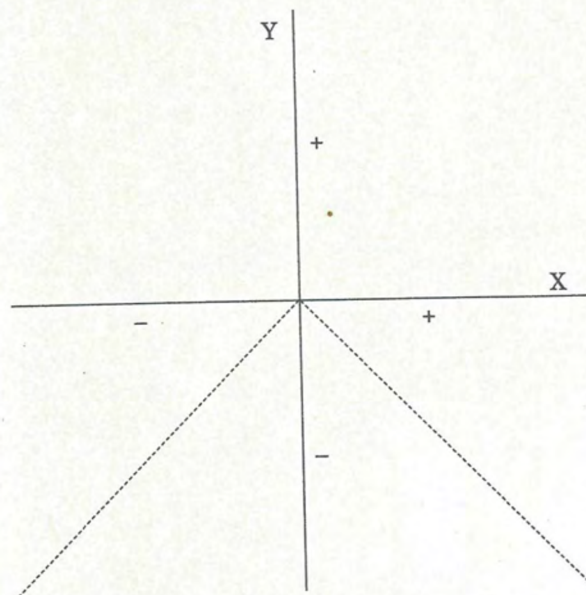
Y = (cititorul)

NUME

X = ...

Y = (cititorul)

„Numărul indivizilor imbecili în viață este mereu și în mod inevitabil subestimat de toată lumea."

Aceasta este Prima Lege Fundamentală a Imbecilității Umane.

Despre imbecili și nebuni se scrie cu o nesfârșită fascinație cel puțin din vremea Renașterii; de la elogii la studii sociopsihologice, de la piese de teatru de Shakespeare la povești de Creangă, satisfacția descoperirii unei lumi din care toți suntem convinși că nu facem parte a atras cititorii secole de-a rândul. Nimeni nu a încercat să îmbine însă ironia fină cu o metodă științifică înainte de Carlo M. Cipolla, ale cărui afirmații caustice devin teritoriul unei desfășurări de sisteme carteziene și statistici de-a dreptul încântătoare.

ISBN 978-973-50-4423-7

